

**ҮНДЭСНИЙ ИХ БАЯР НААДМЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ
ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1Хууль зүйн шаардлага

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Монгол Улс бол тусгаар тогтносон, бүрэн эрхт, Бүгд найрамдах улс мөн.” гэж заасан. Энэ утгаараа Үндэсний их баяр наадам нь Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлын бэлгэдэл төдийгүй уламжлалт урлаг, спорт, биет бус өв бөгөөд эх оронч үзэл санаа дэлгэрэн хөгжихөд чухал ач холбогдолтой юм.

Үндэсний их баяр наадмын тухай хууль нь 2003 оны 06 дугаар сарын 19-ний өдөр батлагдсанаас хойш нийт 6 удаа, давхардсан тоогоор 54 гаруй зүйл, хэсэг, заалтад нэмэлт, өөрчлөлт орж хуулийн анхны бичвэрээс нэлээд зүйл, хэсэг заалт өөрчлөгдсөн байна. Эдгээр өөрчлөлтийн тухайд голлон бөх, уяач, сур харваачид олгох цол, чимэг, тэднээс допингийн шинжилгээ авах, хариуцлага тооцох зохицуулалтыг бий болгохтой холбоотой нэмэлт, өөрчлөлт 2004, 2007, 2013, 2014, 2017 онуудад орсон байна.

Дээрх нэмэлт, өөрчлөлтөөр Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулийн зүйл, хэсэг, заалтын уялдаа холбоог хангах, унаач хүүхдийн нийгмийн асуудлыг тодорхойлж хуульчлах, Улсын баяр наадмаар цол олгохтой холбоотой маргаан бүхий асуудлыг шийдвэрлэх, баяр наадмын өдрүүдэд маргаан дагуулж буй амралтын хугацаатай холбоотой асуудлыг судалж оновчтой хуульчлах, гадаадад амьдардаг монголчуудын баяр наадмыг хүндэтгэж монголд тэмдэглэн өнгөрүүлдэг баярын түвшинд авч үзэж хуульчлах зэрэг асуудлыг хөндөж нарийвчлан тусгах шаардлагатай болсон байна.

Үндэсний их баяр наадам нь Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг илэрхийлж уламжлалт урлаг, спорт, сочлын олон төрөл зүйлийг багтаасан аялал жуулчлалын гол арга хэмжээ болон хөгжиж байна.

Хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Үндэсний их баяр наадмын тухай хуулийн зорилт нь Үндэсний их баяр наадмыг улс орон даяар тэмдэглэн өнгөрүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршиж байгаа бөгөөд улс, аймаг, нийслэл, сумын баяр наадмыг маргаангүй, шударга зохион байгуулах, допингийн эсрэг үйл ажиллагаа,

хариуцлагын тогтолцоотой холбоотой асуудлыг оновчтой хуульчлах нь чухал ач холбогдолтой алхам болно.

1.2.Практик шаардлага

Үндэсний их баяр наадмын тухай хууль нь 2003 онд батлагдсанаар улс, аймаг, нийслэл, сумын баяр наадмыг зохион байгуулах, бөх, сур харваачийн даваа, үзүүр түрүүний цол, чимэг олгох, тэдний эрх үүрэг, допингийн эсрэг үйл ажиллагаа, хариуцлагын тогтолцоотой холбоотой эрх зүйн үндэс бүрдэхэд чухал ач холбогдолтой болсон боловч хуулийн хэрэгжилтэд зарим тулгамдсан асуудал гарсаар байна. Тухайлбал сүүлийн жилүүдэд улсын баяр наадамд түрүүлсэн, амжилттай сайн барилдаж цол, чимэг авсан бөх допинг хэрэглэсэн нь шинжилгээгээр тогтоогдож, цол, чимгээ хураалгах, хэрэглэсэн, хэрэглээгүй дээр маргалдах, шүүхээр шийдвэрлүүлэх тохиолдолд ихээхэн гарсаар байна. Үндэсний их баяр наадмын тухай хуульд допинг хэрэглэхийг хориглох, хэрэглэсэн тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын механизмыг суулгаж өгсөн боловч энэ нь олон улсын допингийн стандарттай нэг талаар нийцэхгүй, Захиргааны ерөнхий хуульд заасан эрх зүйн хэм хэмжээний актын шаардлагыг хангаж чадахгүйд хүрч, Үндэсний баяр наадмыг зохион байгуулах хороо, салбар хорооны шийдвэр нь шүүх дээр хүчингүй болох тохиолдол гарч байна. Иймд шинжилгээний хариу гарсны дараа цол олгох энэ төрлийн маргааныг таслах шударга шийдвэр гаргах оновчтой алхам болохоор байна.

Нөгөө талаас допинг хэрэглэхийг хориглох, хэрэглэсэн тохиолдолд хариуцлага хүлээлгэх зохицуулалт нь төдийлөн үр дүнтэй бус зөвхөн хэрэглэсэн бөх, харваачид хариуцлага тооцох, тодорхой хугацаанд баяр наадамд оролцох эрхийг хасах байдлаар явж ирсэн үр дүнтэй байж чадахгүй байгаа учраас Улсын цолыг уг шинжилгээний хариу ирсний дараа олгодог байхаар хуульчлах шаардлагатай байна.

Түүнчлэн АНУ, Солонгос, Европын нийт 46 оронд амьдран суугаа Монголчуудын холбоог нэгтгэсэн Хилийн чанд дахь Монголчуудын зөвлөлөөс санаачлан гадаадад байгаа Монголчуудын дунд тухайн амьдарч байгаа орнуудад үндэсний өв соёлоо сурталчилж, мөн эх орноосоо хол өсөж, хүмүүжиж байгаа олон мянган хүүхэд залуучууддаа өвлүүлэн үлдээх зорилгоор жил бүрийн Улсын баяр наадмыг зохион байгуулдаг. Монгол Улсын Элчин сайдын яамтай хамтран зохион байгуулж ирсэн уг наадамд улс, аймаг, сум, цэргийн цолтой 64-128 бөх зодоглодог.

Уг наадам нь аймгуудын наадамтай дүйцэх хэмжээний баяр наадам болдог тул хилийн чанад байгаа монголчуудаа өв соёлоо өвлөж, сурталчлахад нь дэмжиж, 64-128 бөхийн барилдаанд амжилт гаргасан бөхчүүдэд сум, аймгийн цол олгох, цолыг нь тухайн оронд суугаа Элчин сайд нь олгож байх саналыг хуулийн төсөлд оруулсан билээ.

Дээрх хууль зүйн болон практик үндэслэл, шаардлагад үндэслэн Үндэсний их баяр наадмын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулахдаа дараах зохицуулалтыг оруулсан болно. Үүнд:

- Улсын баяр наадмаар насанд хүрэгчдийн ганцаарчилсан төрөлт эрийн гурван наадам зохион байгуулж болно. Эрийн гурван наадамд үндэсний бөх барилдах, их насны морь унаж уралдах, сур харваанаас бүрдэхээр,
- Дэлхийн Монгол наадмыг 3 жил тутам зохион байгуулж, уг наадмын үндэсний бөхийн барилдаан, хурдан морины уралдаан, сур харвааны төрлүүдэд дэлхийн аварга цол олгохоор,
- Гадаадад амьдарч байгаа монголчуудын дунд жил бүр зохион байгуулдаг үндэсний их баяр наадамд 64 бөх барилдсан бол сумын наадамтай адилтган үзүүрлэсэн бөхөд сумын начин, түрүүлсэн бөхөд сумын заан цол олгоно. 128 бөх барилдсан бол аймгийн баяр наадамтай адилтган тав давсан бөхөд аймгийн начин, зургаа давсан бөхөд аймгийн харцага, үзүүрлэсэн бөхөд аймгийн заан, түрүүлсэн бөхөд аймгийн арслан цол олгохоор,
- Улсын баяр наадам болон Засгийн газрын шийдвэрээр зохион байгуулсан шигшмэл, бүсийн үндэсний хурдан морины уралдаанд амжилт үзүүлсэн уяачдын улсын цолд өөрчлөлт оруулахаар,
- Уралдаанч хүүхдэд Улс, аймаг, сумын оны шилдэг уралдаанч цол олгохоор,
- Үндэсний баяр наадмын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.2 дахь хэсгийн “тэмдэглэнэ.” гэсний дараа “Уг баярыг тэмдэглэн өнгөрүүлэхтэй холбоотой жил бүрийн 07 дугаар сарын 10-ны өдрөөс 07 дугаар сарын 19-ний өдрийг дуустал бүх нийтээр амрахаар,
- Шинжилгээг өгсөн бөх, сурын харваачид допингийн шинжилгээний хариу гартал батламж олгож, хариу гарсан өдрөөс хойш гурван хоногийн дотор шинжилгээний хариу болон батламжийг үндэслэн тухайн бөх, харваачдад улсын цолыг олгохоор тус тус нэмэлт, өөрчлөлтүүдийг оруулахаар тусгасан болно.

Хуулийн төсөлтэй холбоотойгоор нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдрүүдийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай зэрэг хуулийн төслийг боловсруулсан болно.

Үндэсний их баяр наадмын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг холбогдох яам, төрийн захиргааны байгууллага, аймгууд болон судлаачдыг оролцуулсан 10 орчим хэлэлцүүлэг, уулзалтыг хийгээд байна.

Түүнчлэн Засгийн газрын гишүүд, төрийн захиргааны байгууллага, холбоодоос уг хуулийн төсөл, төслийг даган боловсруулсан хуулийн төсөлд саналыг авч, хуулийн төсөлд тусгаад байна.